

Вплив гендерних стереотипів на професійний вибір чоловічої молоді

Василенко Олена Миколаївна¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.11.2025	Освіта	316.346.2:331.54:37.048.4

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19101453>

Анотація. У статті представлено результати емпіричного дослідження впливу гендерних стереотипів на процес професійного самовизначення чоловічої молоді в умовах сучасних соціокультурних трансформацій. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання гендерної сегрегації на ринку праці та розширення можливостей самореалізації молоді. Здійснено ґрунтовний аналіз наукових праць, які висвітлюють роль гендерних стереотипів у різних сферах суспільного життя, зокрема в освіті, професійній діяльності та медіапросторі. Виявлено, що, попри значну кількість досліджень, питання специфічного впливу стереотипів саме на професіоналізацію чоловічої молоді залишається недостатньо розкритим.

Метою статті є емпіричне дослідження впливу гендерних стереотипів на професійний вибір чоловічої молоді та виявлення взаємозв'язку між гендерною ідентичністю студентів і гендерною характеристикою обраної професійної сфери. Дослідження проведено на базі Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»; вибірку склали 89 студентів чоловічої статі першого року навчання. Використано комплекс авторських психодіагностичних методик: «Гендерна ідентичність молоді», «Самостійність професійного вибору студентської молоді», «Гендерна характеристика професійного вибору».

Автором доведено, що професійний вибір чоловічої молоді значною мірою детермінований соціально закріпленими гендерними нормами. Результати засвідчили, що серед респондентів переважає маскулінний тип гендерної ідентичності (49,4%), що корелює з орієнтацією на професії, які традиційно вважаються «чоловічими» (57,3%). Виявлено помірний позитивний кореляційний зв'язок ($r = 0,46$) між гендерною ідентичністю студентів та гендерною характеристикою обраної професії, що підтверджує спрямовуючу роль стереотипів. Водночас наявність фемінних (28,1%) та андрогінних (22,5%) проявів ідентичності, а також випадки невідповідності між ідентичністю та вибором професії (25,8%) свідчать про поступову трансформацію гендерних ролей у суспільстві. Встановлено, що 38,2% студентів зазнають значного впливу зовнішніх факторів (родина, друзі, суспільні очікування) на свій професійний вибір. Наголошено на необхідності впровадження гендерночутливих підходів у систему

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
27041981velena@gmail.com
ORCID 0000-0001-5467-7509

професійної орієнтації та освітні програми для розширення можливостей самореалізації молоді та зменшення гендерної сегрегації на ринку праці.

Ключові слова: гендерні стереотипи, професійна підготовка, гендер, здобувачі освіти, чоловіча молодь, студентська молодь, гендерна сегрегація, професійне самовизначення.

The Influence of Gender Stereotypes on the Professional Choice of Young Men

Abstract. This article presents the results of an empirical study on the influence of gender stereotypes on the professional self-determination of young men in the context of contemporary sociocultural transformations. The relevance of the study is determined by the need to overcome gender segregation in the labor market and to expand opportunities for youth self-realization. A thorough analysis of scholarly works highlighting the role of gender stereotypes in various spheres of social life, particularly in education, professional activity, and the media, has been conducted. It has been revealed that, despite a significant number of studies, the specific influence of stereotypes on the professionalization of young men remains insufficiently explored.

The aim of the article is to empirically investigate the impact of gender stereotypes on the professional choice of young men and to identify the relationship between students' gender identity and the gender characteristics of the chosen professional field. The study was conducted at the Municipal Institution "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy," with a sample of 89 first-year male students. A set of author-developed psychodiagnostic methods was used: "Youth Gender Identity," "Independence of Professional Choice among Students," and "Gender Characteristics of Professional Choice."

The author demonstrates that the professional choice of young men is largely determined by socially entrenched gender norms. The results showed that a masculine type of gender identity predominates among respondents (49.4%), correlating with an orientation toward professions traditionally considered "male" (57.3%). A moderate positive correlation ($r = 0.46$) was found between students' gender identity and the gender characteristics of their chosen profession, confirming the guiding role of stereotypes. At the same time, the presence of feminine (28.1%) and androgynous (22.5%) identity traits, as well as cases of mismatch between identity and professional choice (25.8%), indicate a gradual transformation of gender roles in society. It was also established that 38.2% of students experience a significant influence of external factors (family, friends, societal expectations) on their professional choice. The study emphasizes the need to implement gender-sensitive approaches in professional orientation systems and educational programs to expand opportunities for youth self-realization and reduce gender segregation in the labor market.

Keywords: gender stereotypes, professional training, gender, students, young men, student youth, gender segregation, professional self-determination.

Вступ

У сучасному суспільстві процес професійного самовизначення молоді відбувається під впливом численних соціальних, культурних, економічних та психологічних чинників. Одним із важливих факторів, що суттєво впливає на вибір майбутньої професії, є гендерні стереотипи, які формуються в процесі гендерної соціалізації особистості. Такі стереотипи відображають усталені уявлення суспільства щодо «чоловічих» і «жіночих» ролей, очікуваних моделей поведінки, а також сфер професійної діяльності, які вважаються більш прийнятними для представників певної статі. У результаті цього професійний вибір молоді часто здійснюється не лише на основі індивідуальних здібностей, інтересів і нахилів, а й під впливом соціально закріплених гендерних норм.

Особливої актуальності проблема впливу гендерних стереотипів набуває у контексті професійного вибору чоловічої молоді. У традиційній культурі чоловікам приписуються ролі, пов'язані з фізичною силою, технічною компетентністю, лідерством та матеріальним забезпеченням сім'ї, що обмежує їхній доступ до низки соціально орієнтованих, гуманітарних або допоміжних професій, які часто сприймаються як «жіночі». Унаслідок цього чоловіча молодь може уникати вибору професій у сферах освіти, соціальної роботи, психології, медицини чи догляду, навіть за наявності відповідних здібностей та професійних інтересів. Такі тенденції сприяють відтворенню гендерної сегрегації на ринку праці та обмежують можливості особистісної та професійної самореалізації молодих чоловіків.

У науковій літературі значна увага приділяється дослідженню гендерних стереотипів у різних соціальних інституціях і сферах життєдіяльності людини.

Зокрема, вивчаються питання використання гендерних стереотипів як інструментальної основи маніпуляцій у сімейному судочинстві України [6], їх вплив на електоральні рішення населення [3], а також роль гендерних уявлень у процесі соціалізації студентів гуманітарних спеціальностей [7]. Окремі дослідження присвячено проблемі представлення жінок і чоловіків на ринку праці [5], впливу гендерних стереотипів на професійну діяльність в Україні, їх проявам у сучасному українському суспільстві [4], розгляду гендерних стереотипів як соціальної проблеми сучасних жінок, а також їх ролі у процесі професійного вибору [2]. Значну увагу дослідники приділяють і аналізу медіапростору як середовища формування гендерних уявлень, що впливають на соціалізацію учнівської молоді [1].

Серед зарубіжних учених, які досліджують проблему гендерних стереотипів, варто відзначити Р. Campbell, яка аналізує питання гендерної рівності серед учителів та гендерних відмінностей між дівчатами і хлопцями [8]; М. Favara, що досліджує вплив гендерних стереотипів на професійний вибір учнів [9]; А. Ifegbesan, який вивчає гендерно-стереотипні переконання та сприйняття вчителів загальноосвітніх шкіл [10]; М. Sadker, що аналізує диференційоване ставлення до дівчат і хлопців у шкільному середовищі та його наслідки [11]; J. Tiedemann, який досліджує взаємозв'язок гендерних стереотипів і математичних здібностей [12]; а також М. White, що вивчає імпліцитні та експліцитні гендерні стереотипи щодо професій [13].

Аналіз наукових праць свідчить, що, попри значну кількість досліджень, присвячених різним аспектам прояву гендерних стереотипів у суспільному житті, недостатньо розкритими залишаються питання їхнього специфічного впливу на процес професіоналізації молоді. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває теоретичне осмислення та емпіричне дослідження впливу гендерних стереотипів на професійний вибір молоді, а також на формування її конкурентоспроможності на сучасному ринку праці.

Метою статті є емпіричне дослідження впливу гендерних стереотипів на професійний вибір чоловічої молоді першого року навчання, а також виявлення взаємозв'язку між гендерною ідентичністю студентів і гендерною характеристикою обраної професійної сфери.

Емпіричне дослідження було проведено на базі Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. У дослідженні взяли участь здобувачі освіти першого року навчання, зокрема представники чоловічої молоді, які перебувають на етапі професійного самовизначення та адаптації до освітнього середовища.

Загальна вибірка дослідження становила 89 студентів чоловічої статі віком 17–35 років, які навчаються за різними спеціальностями соціально-педагогічного та гуманітарного спрямування.

Метою емпіричного дослідження було виявлення впливу гендерних стереотипів на професійний вибір чоловічої молоді та визначення взаємозв'язку між гендерною ідентичністю студентів і гендерною характеристикою обраної професійної сфери.

Для досягнення поставленої мети було застосовано комплекс авторських психодіагностичних методик, розроблених з урахуванням специфіки досліджуваної проблеми. Зокрема, використано авторську методику «Гендерна ідентичність молоді», спрямовану на визначення рівня прояву маскулінних, фемінних та андрогінних характеристик особистості. Методика містила систему тверджень, що відображають типові гендерні риси поведінки, ціннісні орієнтації та соціальні ролі, з якими респонденти могли ідентифікувати себе.

Також було використано авторський опитувальник «Самостійність професійного вибору студентської молоді», який дозволив визначити ступінь автономності прийняття рішення щодо обрання майбутньої професії. Опитувальник містив запитання, спрямовані на з'ясування впливу різних соціальних факторів, зокрема сім'ї, друзів, освітнього середовища та суспільних очікувань, на формування професійних намірів студентів.

Крім того, застосовано авторську методику «Гендерна характеристика професійного вибору», що дала змогу визначити, до якого гендерного типу респонденти відносять обрану ними професійну діяльність. Методика передбачала оцінювання професій за шкалою маскулінності, фемінності та андрогінності відповідно до поширених соціальних уявлень про гендерну специфіку професій.

Результати

На першому етапі дослідження було визначено тип гендерної ідентичності студентів. Аналіз результатів показав, що серед респондентів переважають особи з маскулінним типом гендерної ідентичності, частка яких становить 49,4% (44 студенти). Водночас фемінний тип гендерної ідентичності було виявлено у 28,1% досліджуваних (25 студентів), тоді як андрогінний тип характерний для 22,5% респондентів (20 студентів).

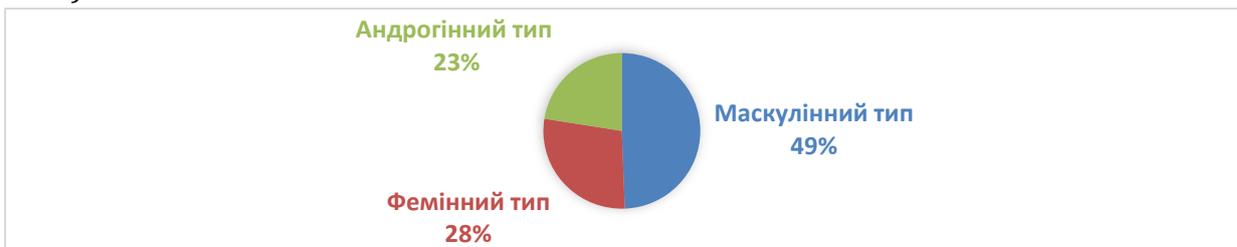

Рис.1. Розподіл типів гендерної ідентичності серед студентів першого року навчання

Отримані результати свідчать про те, що значна частина чоловічої молоді демонструє орієнтацію на традиційні маскулінні риси, пов'язані з такими характеристиками, як лідерство, рішучість, незалежність та орієнтація на досягнення. Разом з тим наявність фемінних та андрогінних проявів гендерної ідентичності свідчить про поступову трансформацію гендерних ролей у сучасному суспільстві, що відкриває можливості для більш гнучкого розуміння професійної самореалізації.

Наступний етап дослідження був спрямований на визначення самостійності професійного вибору студентів. Аналіз отриманих результатів показав, що 61,8% респондентів (55 студентів) зазначили, що прийняли рішення щодо обрання майбутньої професії самостійно, керуючись власними інтересами, здібностями та уявленнями про професійну самореалізацію.

Водночас 38,2% студентів (34 особи) вказали на значний вплив зовнішніх факторів, зокрема рекомендацій батьків, порад друзів або суспільних очікувань щодо «престижності» певних професій. Такі результати свідчать про те, що процес професійного самовизначення молоді відбувається під впливом як індивідуальних, так і соціальних чинників, серед яких важливу роль відіграють усталені гендерні уявлення.

Рис. 2. Самостійність професійного вибору студентів

На третьому етапі було визначено гендерну характеристику професій, обраних студентами. Результати дослідження засвідчили, що більшість респондентів орієнтується на професії, які традиційно асоціюються з маскулінними характеристиками. Зокрема, 57,3% студентів (51 особа) віднесли обрану професію до категорії маскулінних, що пов'язується з уявленнями про професії, які потребують лідерства, відповідальності, технічних навичок або управлінських здібностей. Андрогінний тип професій обрали 24,7% респондентів (22 студенти), тоді як фемінні професії були характерні для 18,0% досліджуваних (16 студентів).

Рис. 3. Гендерна характеристика професій

Отримані результати свідчать про те, що професійні орієнтації студентів значною мірою узгоджуються з традиційними соціальними уявленнями про гендерний поділ професійної діяльності.

Порівняння результатів, отриманих на першому та третьому етапах дослідження, дозволило встановити ступінь відповідності між гендерною ідентичністю студентів та гендерною характеристикою обраної професії. Аналіз отриманих даних показав, що у 74,2 % випадків (66 студентів) спостерігається збіг між гендерною ідентичністю респондента та типом професії, яку він обрав. Водночас у 25,8 % випадків (23 студенти) така відповідність відсутня, що вказує на наявність респондентів, які свідомо або під впливом інших чинників обирають професії, не пов'язані з традиційними гендерними очікуваннями.

Для перевірки статистичної значущості отриманих результатів було проведено кореляційний аналіз, який засвідчив наявність помірного позитивного взаємозв'язку ($r = 0,46$) між гендерною ідентичністю студентів та гендерною характеристикою обраної професії. Це підтверджує припущення про те, що гендерні уявлення та соціальні стереотипи можуть виступати одним із важливих чинників, які формують професійні орієнтації молоді, спрямовуючи вибір професій у відповідність із соціально прийнятими моделями чоловічих і жіночих ролей.

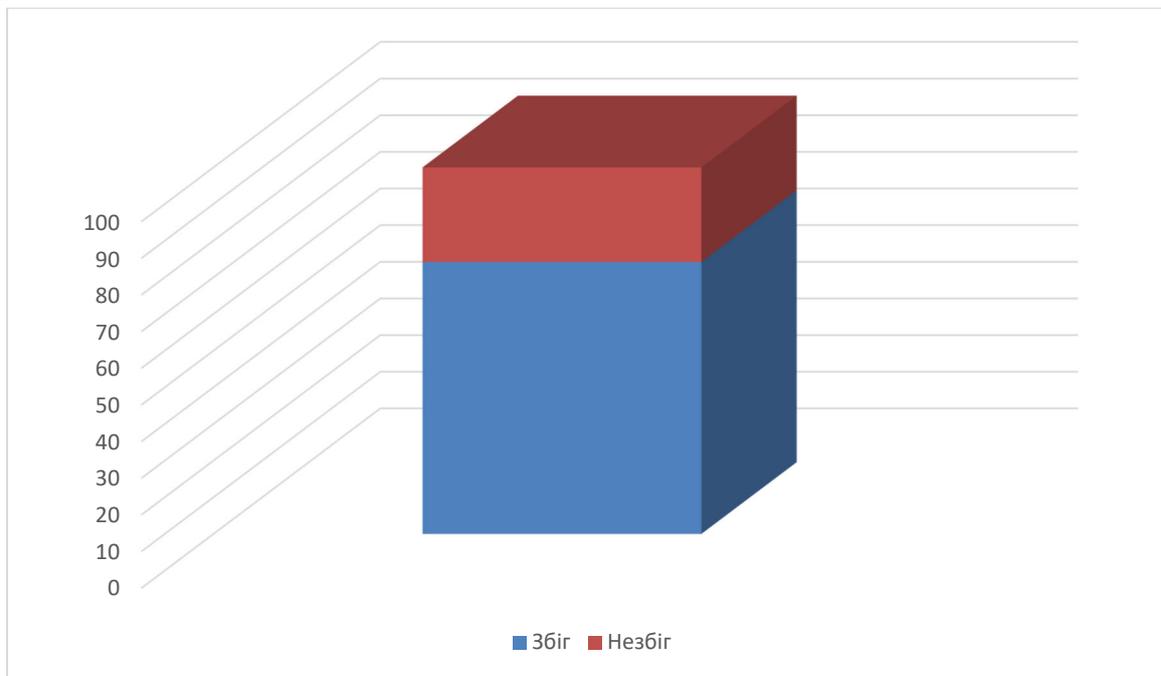

Рис.4. Співвідношення гендерної ідентичності та професії

Узагальнення результатів дослідження дає змогу зробити висновок, що гендерні стереотипи суттєво впливають на процес професійного самовизначення чоловічої молоді. Вибір майбутньої професії студентами визначається не лише їхніми індивідуальними інтересами та здібностями, а й соціально сформованими уявленнями про «чоловічі» та «жіночі» види професійної діяльності. Цей вплив може як сприяти підтримці традиційних професійних ролей, так і обмежувати можливості самореалізації в нетипових для статі професійних сферах, що підкреслює необхідність впровадження гендерночутливих підходів у професійну орієнтацію та освітні програми.

Висновки

Дослідження показало, що гендерні стереотипи відіграють значну роль у професійному самовизначенні чоловічої молоді. Незважаючи на наявність індивідуальних інтересів і здібностей, вибір майбутньої професії значною мірою визначається соціально сформованими уявленнями про «чоловічі» та «жіночі» професії. Переважна орієнтація студентів на маскулінні риси та відповідні професії свідчить про стійкість традиційних гендерних моделей у суспільстві.

Разом із тим, наявність фемінних та андрогінних проявів гендерної ідентичності у частини респондентів вказує на поступову трансформацію гендерних ролей. Це відкриває потенційні можливості для більш гнучкого та усвідомленого вибору професій, що виходять за межі традиційних уявлень про «чоловічі» та «жіночі» сфери діяльності.

Аналіз самостійності професійного вибору студентів засвідчив, що більшість респондентів приймають рішення про майбутню професію самостійно, керуючись власними інтересами та здібностями. Водночас значна частина студентів зазначила вплив зовнішніх факторів, таких як поради батьків, друзів або суспільні очікування, що підтверджує комплексний характер процесу професійного самовизначення.

Порівняння гендерної ідентичності студентів із гендерною характеристикою обраної професії засвідчило високу відповідність у 74,2 % випадків. Це свідчить про те, що гендерні уявлення та соціальні стереотипи справді спрямовують професійний вибір молоді у відповідність із усталеними соціально прийнятими моделями чоловічих і жіночих ролей.

Отже, результати дослідження підкреслюють необхідність впровадження гендерночутливих підходів у систему професійної орієнтації та освітні програми. Створення умов для усвідомленого вибору професії поза межами традиційних гендерних стереотипів сприятиме розширенню можливостей самореалізації чоловічої молоді та зменшенню гендерної сегрегації на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Андреева М. О. Сучасні гендерні стереотипи в медіапросторі як фактор впливу на соціалізацію учнівської молоді / М. О. Андреева, О. М. Василенко, К. А. Дмитренко. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. Вип. 1. С. 14-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2021_1_4. (дата звернення: 15.11.25).
2. Борщ К. К., Ляшко М. М. Гендерні стереотипи як соціальна проблема сучасних жінок. *Матеріали конференції*. 2017. С. 31–34.
3. Дзюба Н. В. Гендерні стереотипи як чинник, що впливає на мотивацію поведінки виборців та прийняття ними електоральних рішень / Н. В. Дзюба. *Грані*. 2018. Т. 21, № 3. С. 18-24.
4. Дніпрова О. А. Гендерні стереотипи та вибір професії / О. А. Дніпрова, Т. В. Єрмолаєва, Н. О. Черняк. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія*. 2018. № 2. С. 46–51.
5. Кравченко А. В. Вплив гендерних стереотипів на вибір молоддю професії та конкурентоспроможність на ринку праці. *Молодь і ринок*. 2021. № 9. С. 145–149
6. Кругова С. С. Конституційно-правове забезпечення гендерної рівності в Україні : дис. ... д-ра філософії: 018 – Право / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ, 2021. 240 с.
7. Куравська, Н. О. Гендерні стереотипи і їх класифікація. *Психологія і соціальна педагогіка* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. 2024. Вип. 22. С. 55–62.
8. Campbell R. Gender equality among teachers and gender differences between girls and boys. // *Journal of Education Policy*. 2018. Vol. 33, iss. 4. P. 456–472. DOI: 10.1080/02680939.2017.1416420.
9. Favara M. The effect of gender stereotypes on students' career choices. // *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 2020. Vol. 82, iss. 5. P. 1055–1080. DOI: 10.1111/obes.12367.
10. Ifegbesan A. P. Gender stereotypical beliefs and perceptions of teachers in primary schools. // *Gender and Education*. 2019. Vol. 31, iss. 6. P. 728–745. DOI: 10.1080/09540253.2018.1544365.
11. Sadker M. P. Gender bias in the classroom: Differential treatment of boys and girls and its consequences. // *American Educational Research Journal*. 2012. Vol. 49, iss. 2. P. 289–316. DOI: 10.3102/0002831211432176.
12. Tiedemann J. Gender-related beliefs of teachers and students' mathematics performance. // *Contemporary Educational Psychology*. 2000. Vol. 25, iss. 2. P. 257–267. DOI: 10.1006/ceps.1999.1020.
13. White M. J. Implicit and explicit gender stereotypes about professions. // *Journal of Applied Social Psychology*. 2015. Vol. 45, iss. 9. P. 523–534. DOI: 10.1111/jasp.12315.